

Gusle su srpski narodni muzički instrument sa jednom, ili eventualno dve žice. Najčešće su napravljene od javorovog drveta. Kao jednožičani instrument, gusle se sreću u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni, Hercegovini i Dalmaciji. Gusle iz Like i Bosanske Krajine uglavnom imaju dve žice.

Žice su napravljene od trideset upredenih konjskih dlaka, kao što je slučaj i sa strunom gudala. Gudalo se koristi tako što se povlači po zategnutim žicama, proizvodeći oštar i dramatičan zvuk, koji je izuzetno ekspresivan. Gusle spadaju u instrumente za koje je potrebno veliko umeće sviranja.

Same gusle sastoje se od muzičke kutije koja je presvučena životinjskom kožom na koju se nadovezuje dugačak vrat na čijem završetku je izrezbarena životinjska (najčešće konjska) ili ptičija (najčešće orao ili soko) glava. Pri sviranju, telo gusala se polaže na kolena (u krilo), dok dugačak vrat pridržava dlan jedne ruke.

Gusle su igrale važnu ulogu u istoriji srpske epske poezije budući da su guslari — narodni pevači, opevali događaje iz nacionalne istorije vekovima, sve dok ti tekstovi nisu konačno zapisani. Većina pesama govori o vremenima otomanske vladavine i nacionalne borbe za nezavisnost. Naporima Vuka Karadžića mnoge srpske epske pesme zapisane su i sačuvane već u ranom 19. veku. U nekim knjigama i publikacijama se spominje podatak da su srpske gusle dočekale Fridriha Prvog Barbarosu kada se u 12. veku sastao u Nišu sa srpskim vladarom Stefanom Nemanjom, gde mu je Nemanja ponudio pomoć srpske države u krstaškom ratu. Kažu da je Barbarosa bio zadivljen zvukom gusala i pjevanjem uz njih, pa se mnogo interesovao oko pojedinosti vezanih za gusle.

Gusle, kao stepski instrument, daljim poreklom potiču iz srednje Azije. Srbi, kao jedno od slovenskih plemena stepskog porekla, doveli su ovaj instrument na prostor jugoistočne Evrope. Njeni najrodniji instrumenti su morinhur i igil. Na vrhu gusala je često konjska ili jarčeva glava kao simbol stočarstva i nomadskih naroda, dok je gudalo najčešće izrađeno u obliku zmijske, kao simbol gorštačke ljutine. Kasnije se na guslama sreću likovi nacionalnih junaka, a nije slučajno što se prave od javora, jer javor kao drvo ima simboliku u srpskoj prethrišćanskoj religiji i označavao je kult predaka. Takođe se uz gusle slave preci.

Gusle se još sreću i u Siriji, a kod Lužičkih Srba se sreće gudački instrument pod nazivom husle. Takođe, Srbi koji su menjali veru i primali islam, bili su zadržali običaj opevanja svojih muslimanskih junaka uz gusle. Danas se ovaj običaj kod njih gotovo izgubio.

Istorija instrumenta

Naziv „gusle“ dolazi od praslavenske reči „gōsli“ što znači „žica“. Prva beleška o guslama među Južnim Slovenima dolazi od Vizantinaca, iz prve polovine VII veka, kada su uhvaćena „dva špijuna koja kod sebe nisu imali oružje, već samo drvena instrumenta“.

Znameniti guslari — pevači srpskih narodnih pesama

- Tešan Podrugović iz sela Kazanci kod Gacka, Hercegovina,
- Filip Višnjić, rodom iz sela Gornja Trnova (Gornja), opština Ugljevik
- Leka Mastilović, morački uskok rodom iz sela Izgori kod Gacka u Hercegovini
- Starac Milija iz Kolašina,
- Starac Raško iz Kolašina,
- Đuro Milutinović, slepi guslar,
- Stojan Hajduk, Hercegovac,
- Anđelko Vuković s Kosova.

